

Vleermuizen: algemeen

14 juni 2024

Alex Lefevre

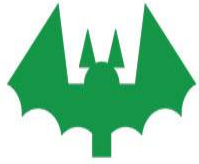

Interreg
Vlaanderen-Nederland

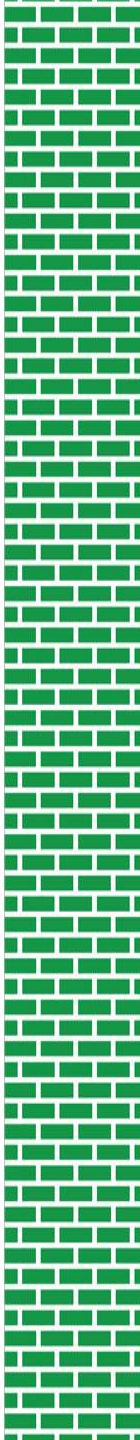
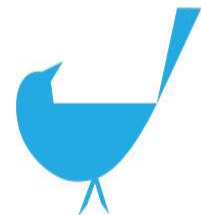
Gefinancierd door
de Europese Unie

Eerst enkele weetjes

- Het zijn de enige echt vliegende zoogdieren.
- Vleermuizen zijn niet blind.
- Vleermuizen zijn geen knaagdieren en beschadigen het houtwerk of de isolatie in woningen niet.
- 1 op 5 zoogdieren is een vleermuis.
- Vleermuizen vliegen niet in je haar.
- Wereldwijd: >1400 soorten gekend.
- Zowat alle mogelijke voedselbronnen worden aangeboord: vis, vlees, nectar, fruit, bloed, insecten.....> enorme diversiteit!

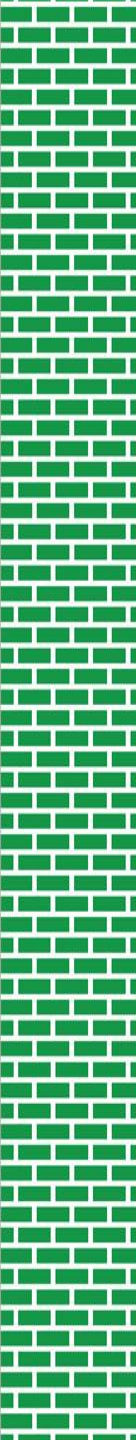
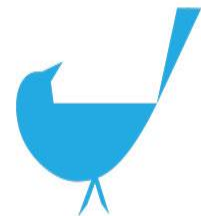

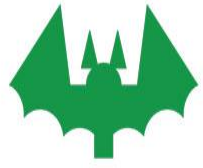
Chiroptera of “Hand”vleugeligen

- Sterk uitgegroeide middenhands-beentjes en vingerkootjes steunen de vleugel

Gefinancierd door
de Europese Unie

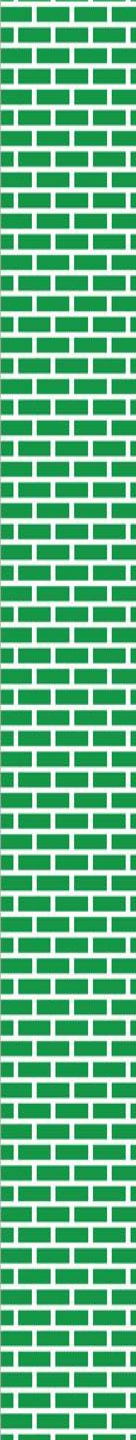

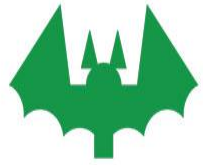
Opdeling in 2 grote groepen

- Yinpterochiroptera
- Yangochiroptera

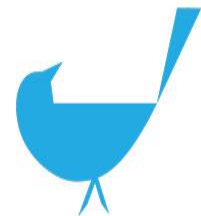
Gefinancierd door
de Europese Unie

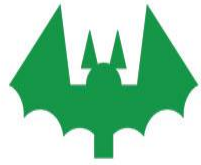

Yinpterochiroptera

- Overwegend grote dieren: vleerhonden
- Grote ogen die kleuren onderscheiden
- Geen echolocatie maar goed ontwikkelde reukzin
- Voedselbron: vruchten & nectar
- Verspreiding: Zuiden van Afrika, Azië en Oceanië

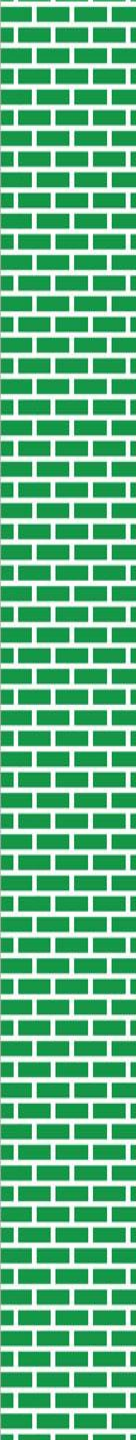
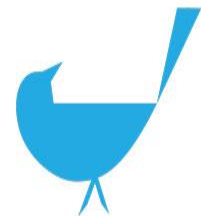

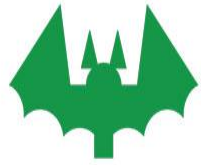
Yangochiroptera

- Overwegend kleiner
- Echolocatiesysteem
- Alle voedselbronnen aangeboord
- Voorkomen: Wereldwijd buiten in zeer Noordelijke regio's van Amerika en Azië

Gefinancierd door
de Europese Unie

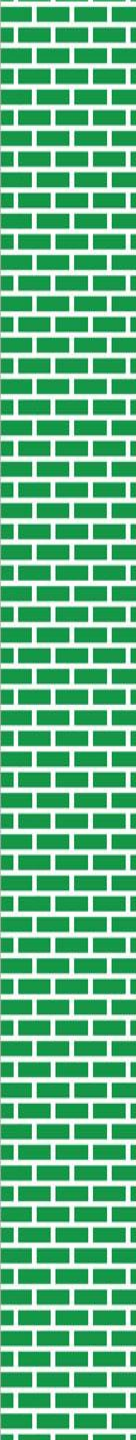
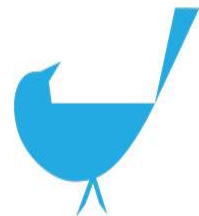
Diversiteit door voedselkeuze

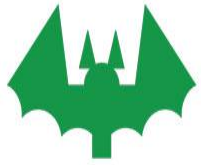
Vermijden onderlinge concurrentie door:

- Verschillende jachtgebieden
- Verschillende prooien
- Met als gevolg specifieke aanpassingen

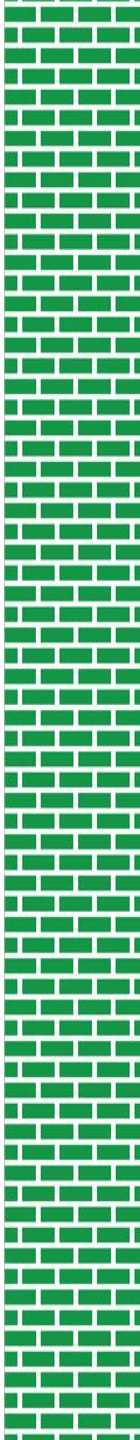
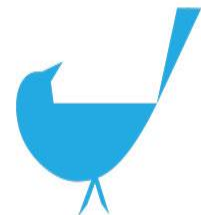
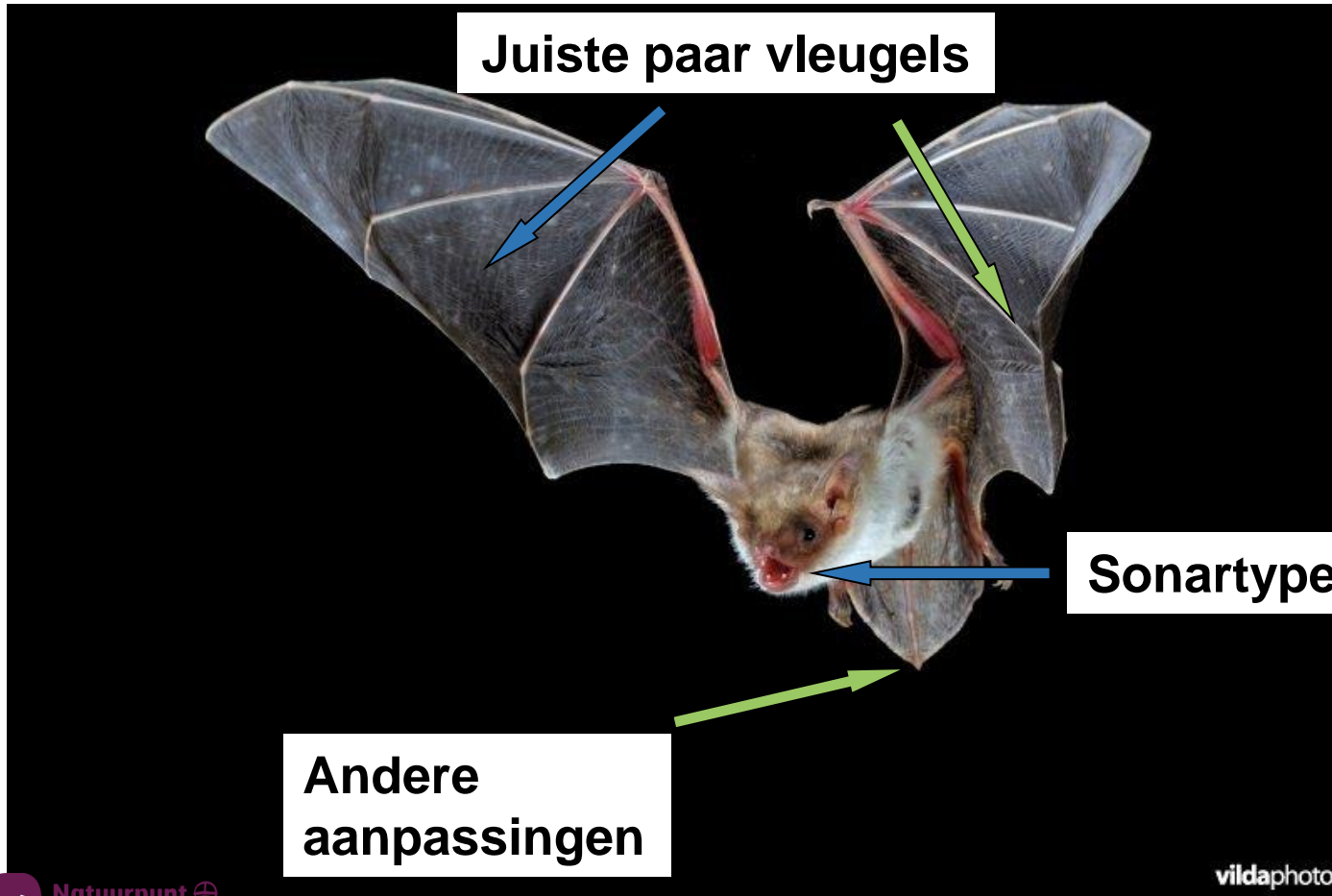

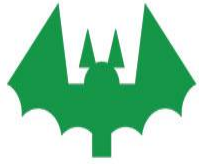
Gefinancierd door
de Europese Unie

Aanpassingen

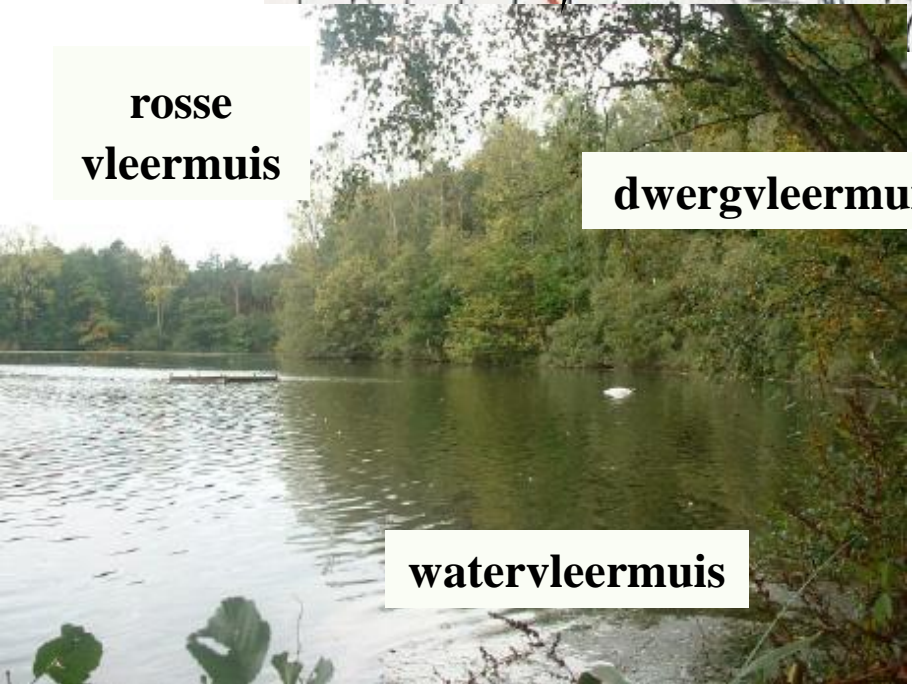

dwergvleermuis

grootoor

**rosse
vleermuis**

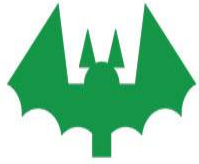

dwergvleermuis

watervleermuis

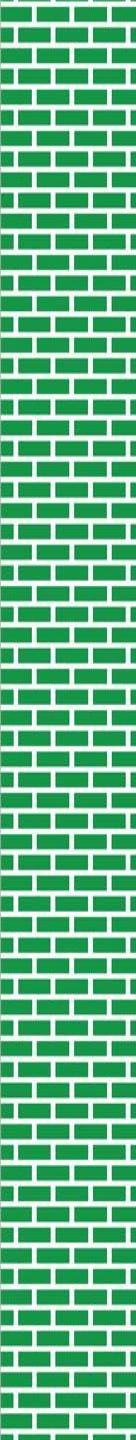
franjestart

Echolocatie: principe

Kijken met je oren

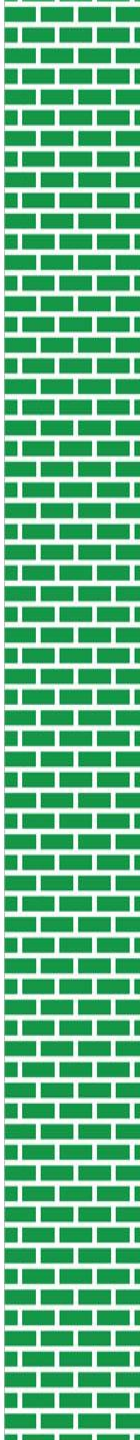
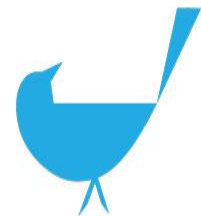
- Zelfgemaakte kreetjes uitstoten
- Echo opvangen via de oren
- Ultrasoon: Onhoorbaar voor ons

Elke vleermuissoort zingt zijn eigen lied

- Oneindige variatie op thema
- Doel: zich op een efficiënte manier **verplaatsen** en op prooien **jagend**.
- Opgepast: vleermuizen maken ook sociale geluiden

Jachtstrategie: Rosse vleermuis

- Lange smalle vleugels
- Snelle vlieger in open gebied
- Luide sonar

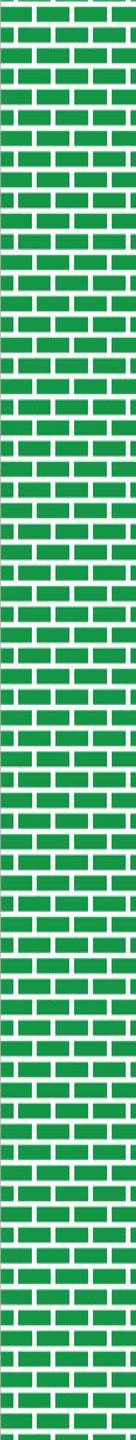

Jachtstrategie: Grootoorvleermuis

- Brede vleugels
- Jaagt op en tussen het gebladerte
- Zachte sonar

Jachtstrategie: Watervleermuis

- Jaagt tussen 0 en 0,5 meter boven het wateroppervlak
- Sonar hoorbaar tot op 25 meter
- Spierwitte onderbuik

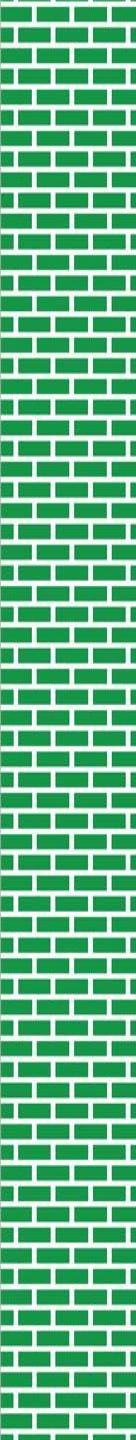
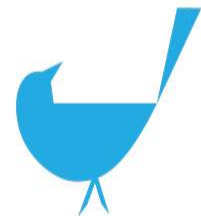
Onze inheemse vleermuizen

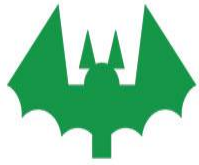
- in Europa 44 soorten op 306 zoogdiersoorten
- in België: 23 soorten op 77 zoogdiersoorten

- Allemaal insecteneters (+ vogels/vis)
- Allemaal **bedreigd**
- Allemaal **bescherm**d

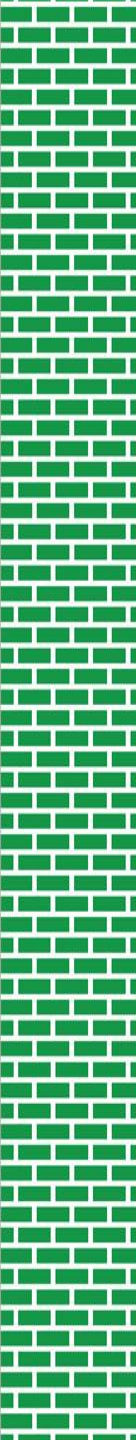
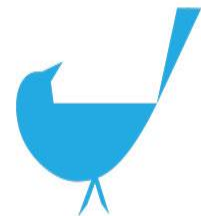
Gefinancierd door
de Europese Unie

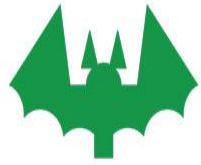

Bedreigingen

- Menselijke activiteiten:
 - Bijgeloof, gif, verstoring en wijzigingen
 - landschap (akkerland zonder kleine landschapselementen)
 - Omhakken (oude) holle bomen
 - Afsluiten zolders of spouwmuren in huizen
 - Kat
- Natuurlijke vijanden:
 - Uilen, Steenmarter, ratten, muizen

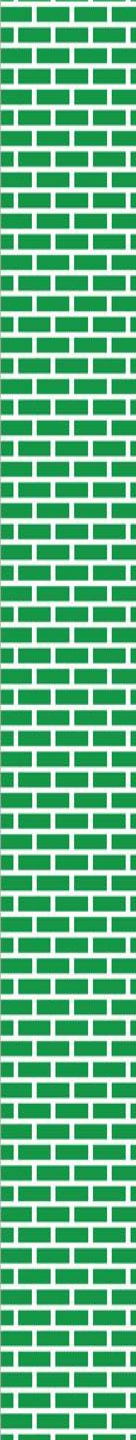

Vliegroutes

- De meeste vleermuizen gebruiken vaste routes in het landschap om zich te verplaatsen
- Grote open gebieden worden vermeden
- Vb: houtwallen, dreven, bosranden, beken

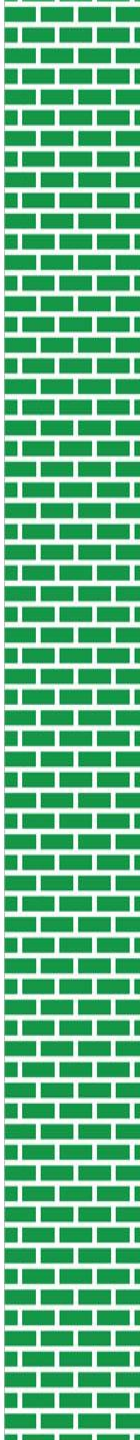
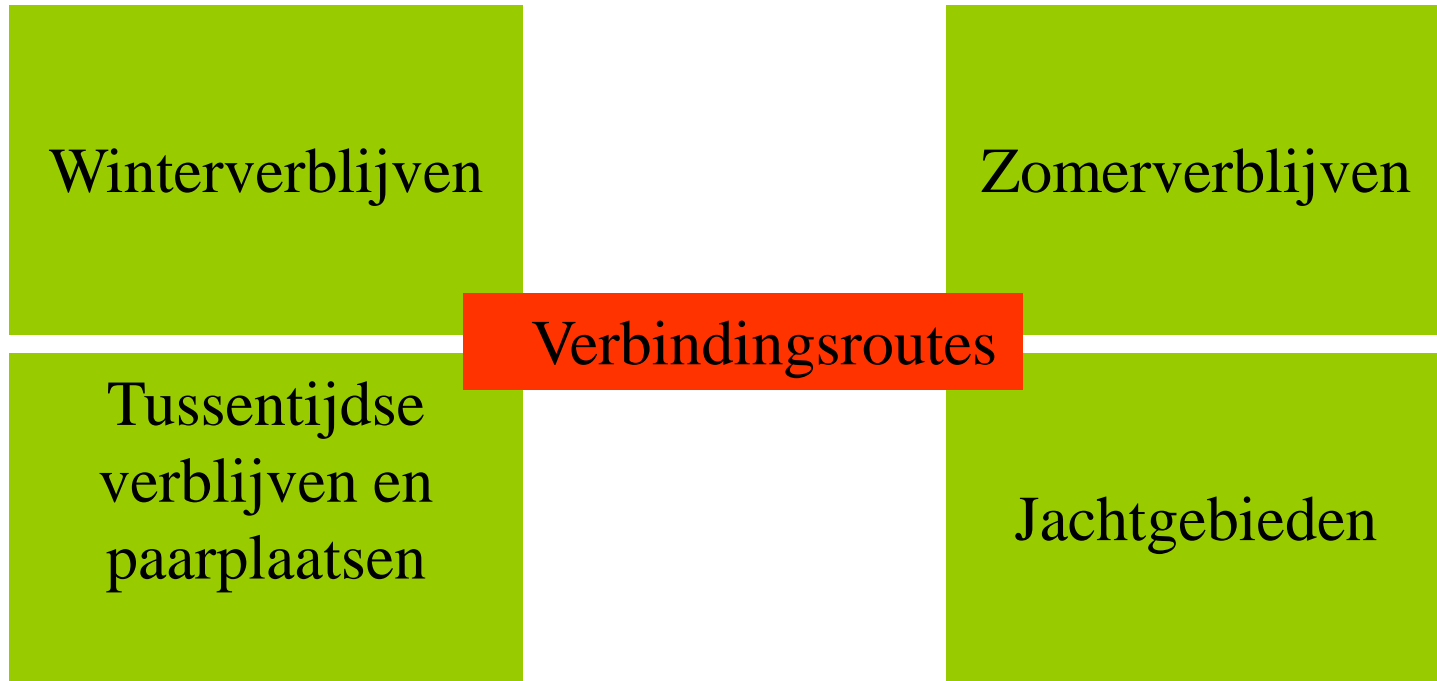

Gefinancierd door
de Europese Unie

Bescherming van vleermuizen omvat:

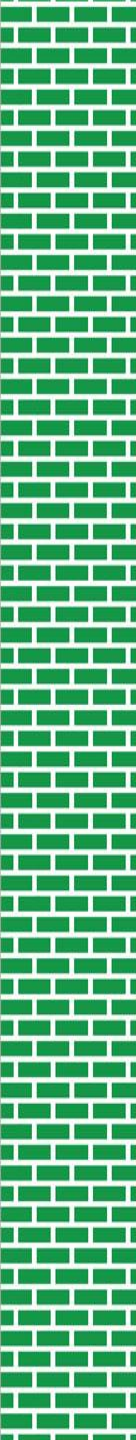

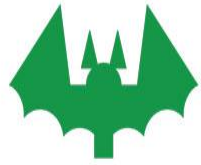
Een jaar uit het leven van een vleermuis

- De herfst: paar- en trektijd
- De lente en zomer: kolonies en kraamkolonies
- De winter: winterslaap

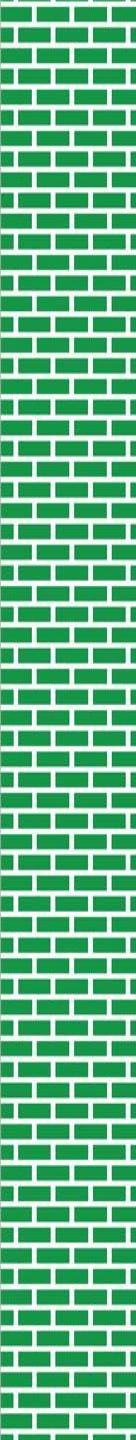
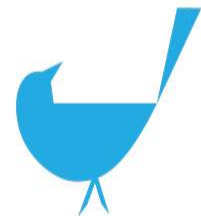
Gefinancierd door
de Europese Unie

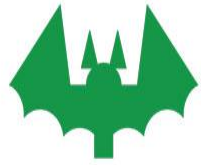

Paartijd

- Mannetjes trachten wijfjes te lokken door middel van een lokroep.
- Ze vormen een harem rond zich, dus geen paarvorming.
- Vrouwtjes slaan de zaadcellen op in hun lichaam en bevruchten zichzelf het volgende voorjaar.

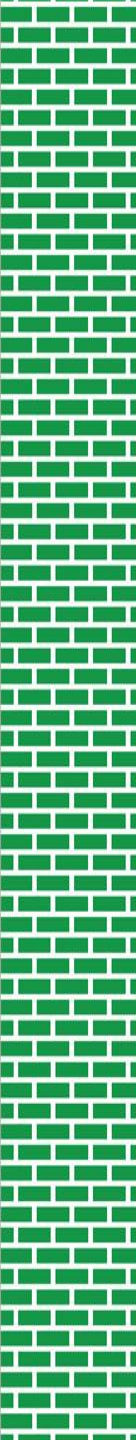
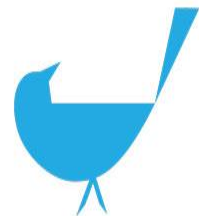

Diversiteit in winterverblijven

- Huizen
- Bunkers
- Forten
- Mergelgroeves
- Grotten (Wallonië)
- Ijskelders
- Oude holle bomen

Gefinancierd door
de Europese Unie

Kraamkolonies

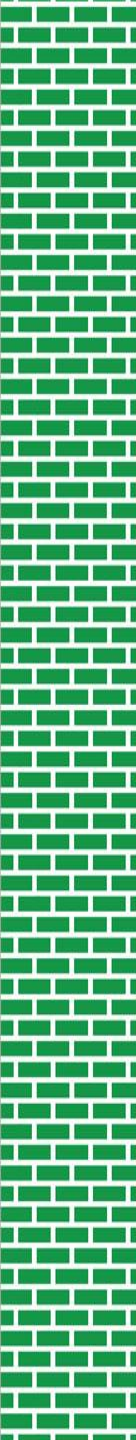
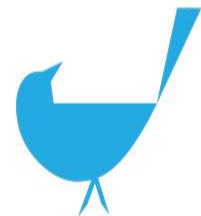
- Groepen van vrouwtjes
- Eén jong per jaar (soms 2)
- Ze dragen er goed zorg voor
- Ze leven lang

Natuurpunt
Vleermuizenwerkgroep

Gefinancierd door
de Europese Unie

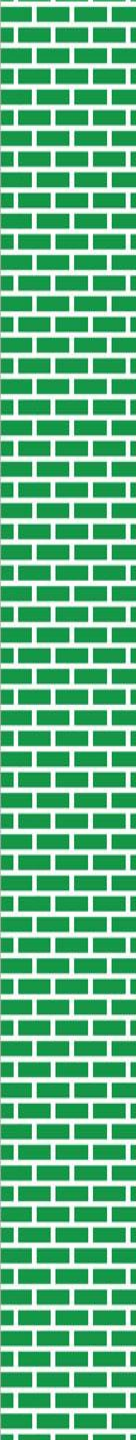
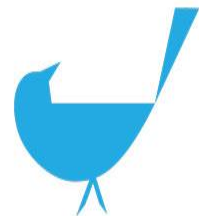

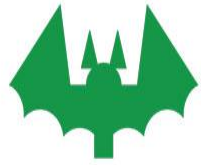
Diversiteit in kolonie- en verblijfplaatsen

- Lente, zomer en herfst
- Huizen: spouwmuren en zolders
- Ruime zolders van kerken en gebouwen
- De meeste (zeldzame) soorten in bomen

Gefinancierd door
de Europese Unie

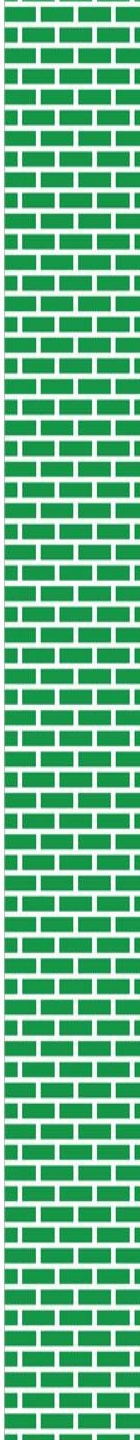

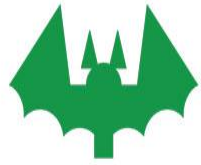

Kolonieplaatsen: huizen

- Meestal zwarte, goed door de zon beschenen, daken
- Warm microklimaat waar de jongen 's nachts achtergelaten worden

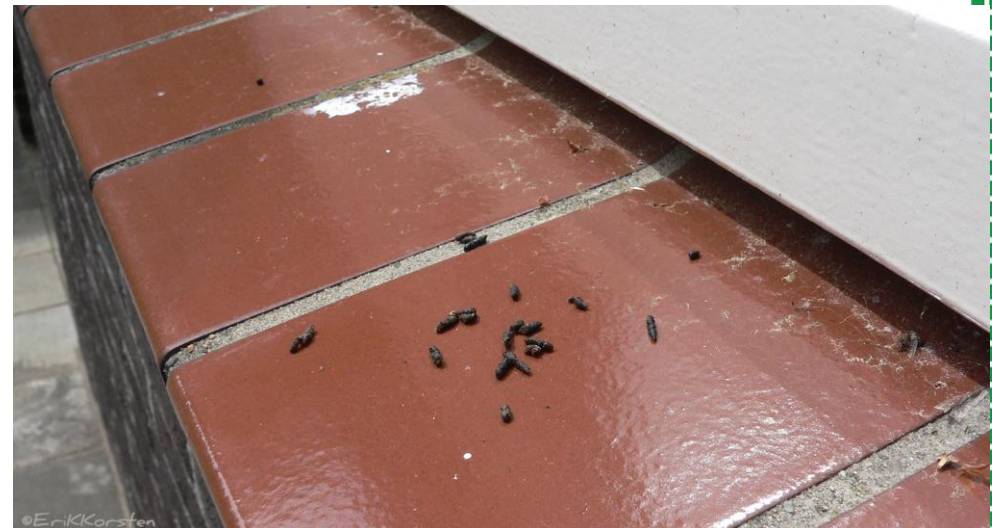
Sporen van hun aanwezigheid

Erik Korsten

Natuurpunt
Vleermuizenwerkgroep

©ErikKorsten

Interreg
Vlaanderen-Nederland

Gefinancierd door
de Europese Unie

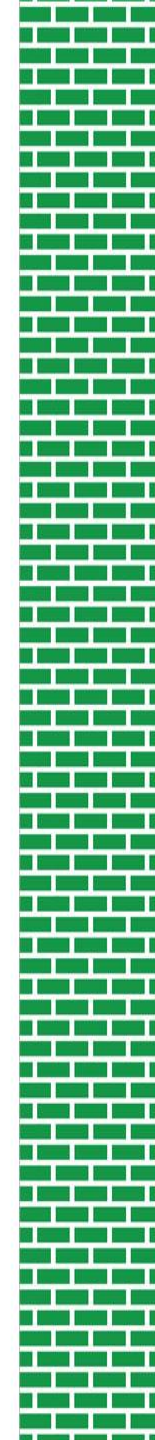

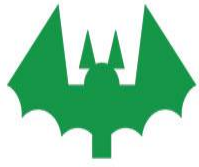

Vleermuizen en bossen: de ene kan niet zonder de andere

Gefinancierd door
de Europese Unie

Bossen als slaappleaats of als jachtgebied

Jagend in bossen

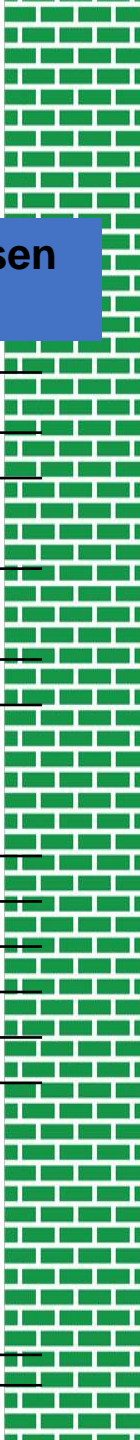
Soort

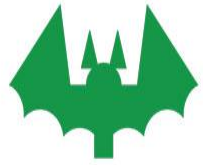
Bijlage II

Status in België

Verblijfplaatsen in bomen

→	Rhinolophus hipposideros	Ja	Zeer kwetsbaar	←
→	Rhinolophus ferrumequinum	Ja	Zeer kwetsbaar	←
→	Barbastella barbastellus	Ja	Zeer kwetsbaar	←
→	Myotis emarginatus	Ja	Zeer zeldzaam	←
→	Myotis bechsteinii	Ja	Zeer zeldzaam	←
→	Myotis myotis	Ja	Zeer zeldzaam	←
→	Nyctalus leisleri	Ja	Zeer zeldzaam	←
→	Myotis brandtii	Ja	Zeldzaam	←
→	Myotis dasycneme	Ja	Zeldzaam	←
→	Plecotus austriacus	Ja	Zeldzaam	←
→	Myotis mystacinus	Ja	Bedreigd	←
→	Myotis nattereri	Ja	Bedreigd	←
→	Pipistrellus nathusii	Ja	Bedreigd	←
→	Nyctalus noctula	Ja	Bedreigd	←
→	Plecotus auritus	Ja	Bedreigd	←
→	Pipistrellus pipistrellus	Ja	Algemeen	←
→	Eptesicus serotinus	Ja	Algemeen	←
→	Myotis daubentonii	Ja	Algemeen	←
→	Pipistrellus pygmeus	Ja	Status onbekend	←
→	Vespertilio murinus	Ja	Status onbekend	←
→	Eptesicus nilssonii	Ja	Sporadisch	←
→	Nyctalus lasiopterus	Ja	Sporadisch	←
→	Myotis alcaethoe	Ja	Status onbekend	←

Waar in bomen?

Vleermuizen die in bomen leven zijn dendrofiele soorten, zij die in grotten leven zijn troglodfiele soorten.

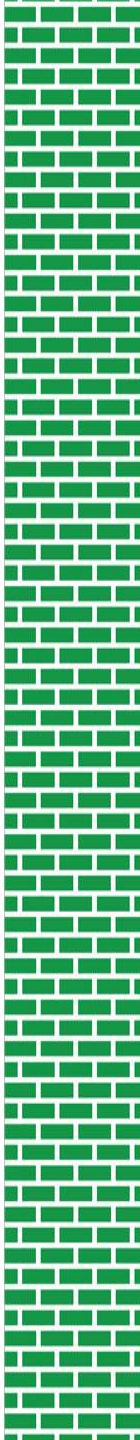
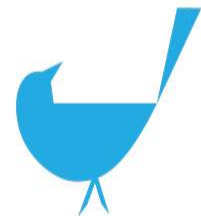

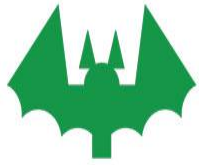
Kolonieplaatsen : boomholtes

- Niet alle holtes zijn geschikt
- Oppassen met zogenaamde 'meststrepen'
- Vleermuizen hebben zo'n 7 à 10 holle bomen per ha nodig

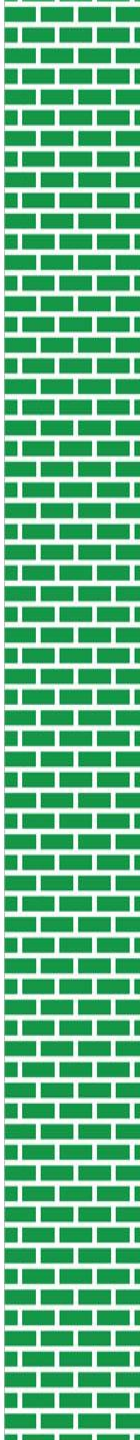
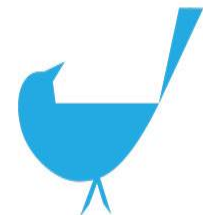
Gefinancierd door
de Europese Unie

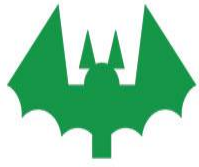

Vleermuizen en bomen

- De meeste holle bomen zijn levende bomen en bieden een optimale thermische isolatie.
- De verblijfplaatsen situeren zich tussen 1 en 20 m hoogte.
- Bomen met een diameter <30 cm hebben nauwelijks holten (Stratmann, 1968).
- Kraamkolonies bevinden zich in grote oude bomen.
- 1 vleermuiskolonie heeft meerdere 10-tallen holle bomen nodig.

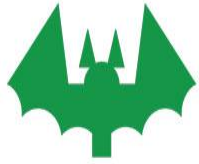

Welke bomen worden bij ons het meest door vleermuizen verkozen?

- Voor 90%: zomer- en wintereiken, beuk, Amerikaanse eik
- Voor 10%: plataan, kastanje, (knot)linde, es, acacia, notelaar, (knot)wilg, witte abeel, hoogstamfruitbomen,, berk, iep, esdoorn.

Wettelijke aspecten

Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer

DE VLAAMSE REGERING,

Afdeling 2. Verbodsbepalingen

Onderafdeling 1. Verbodsbepalingen ten aanzien van specimens of eieren van beschermde soorten

Art. 10. §1. Ten aanzien van specimens van beschermde diersoorten zijn de volgende handelingen verboden:
1° het opzettelijk doden;
2° het opzettelijk vangen;
3° het opzettelijk en betekenisvol verstoren, in het bijzonder tijdens de perioden van de voortplanting, de afhankelijkheid van de jongen, de overwintering en tijdens de trek.

Art. 14. §1. Het is verboden de nesten van beschermde vogelsoorten of de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van andere beschermde diersoorten dan vogels opzettelijk te vernielen, te beschadigen of weg te nemen.

§2. Het vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van beschermde diersoorten wordt onder meer geacht onopzettelijk te zijn wanneer de verantwoordelijke voor deze handeling niet wist en redelijkerwijze niet hoorde te weten dat deze handeling kon leiden tot de in §1 beschreven negatieve gevolgen voor nesten, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen.

Ten aanzien van de diersoorten waarbij categorie 3 is aangekruist in bijlage 1 is evenwel ook het onopzettelijk vernielen of beschadigen van de voortplantingsplaatsen of de rustplaatsen verboden.

Gefinancierd door de Europese Unie

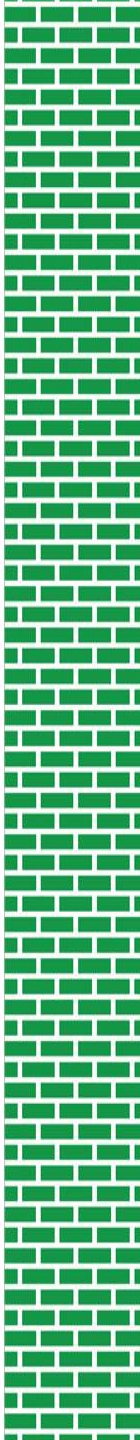
Alle vleermuizen vallen hieronder!

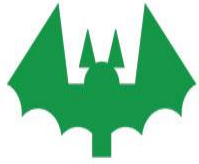
Sinds 1 september 2009 is het Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer (het *Soortenbesluit*) van kracht.

+ De Europese Habitatrichtlijn

+ Bat agreement (Bonn Conventie)

+ Bern Conventie

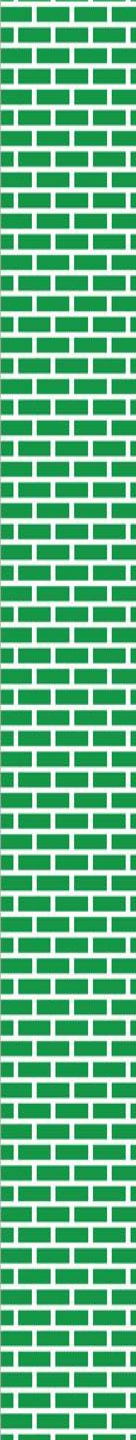

Maar op andere plaatsen is het soms anders!!

- Gekapte bomen
- Opletten met vervanging van inheemse bomen door exoten.

Gefinancierd door
de Europese Unie

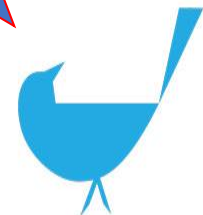
Zijn vleermuiskasten dan een alternatief?

In een bosgebied zonder holten te Garnisch-Partenkirchen werden van de 100 opgehangen vleermuiskasten er maar liefst 60 à 70 door vleermuizen bewoond

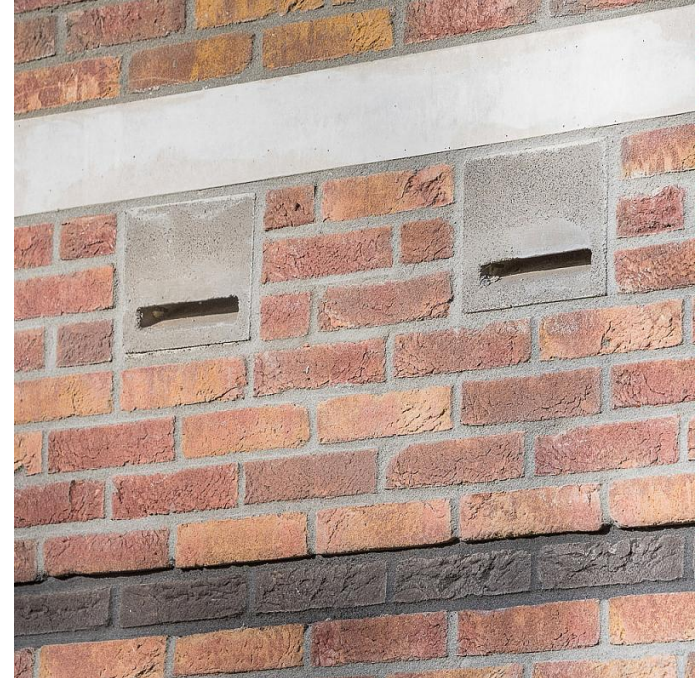
©vivara pro

**NIET OP
LANGERE TERMIJN**

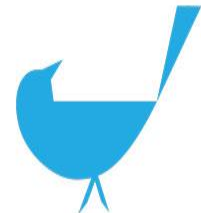
Zijn vleermuiskasten dan een alternatief?

©vivara pro

Gefinancierd door
de Europese Unie

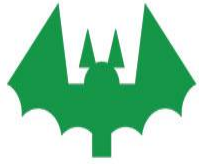

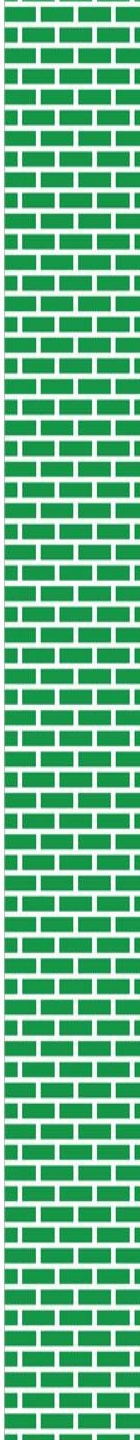
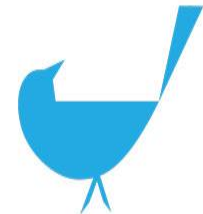
Foto Ann Lenaerts

Foto Alex Lefevre

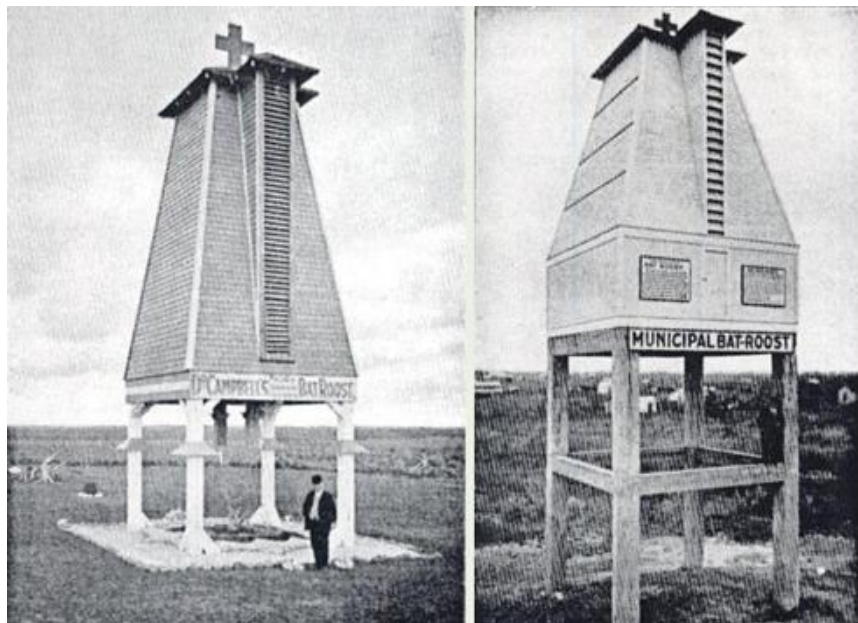

Gefinancierd door
de Europese Unie

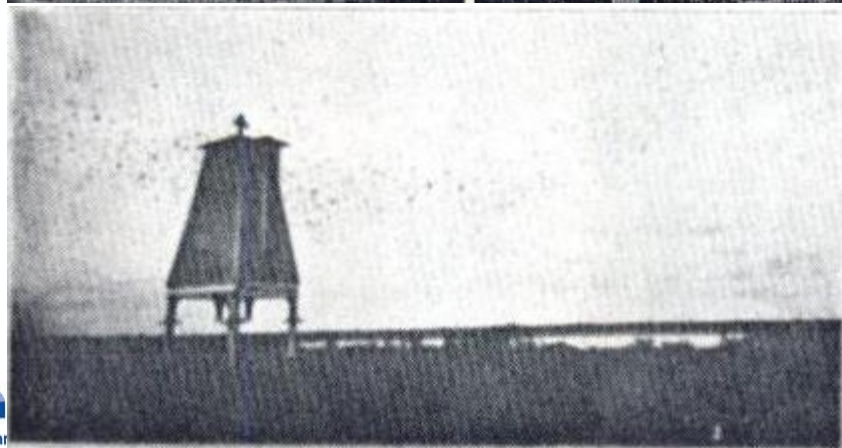

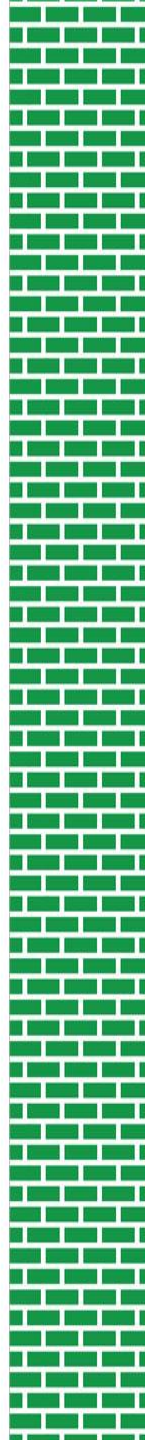
's Werelds eerste vleermuistoren (1929)

<https://www.econatura.nl/de-eerste-vleermuistoren/>

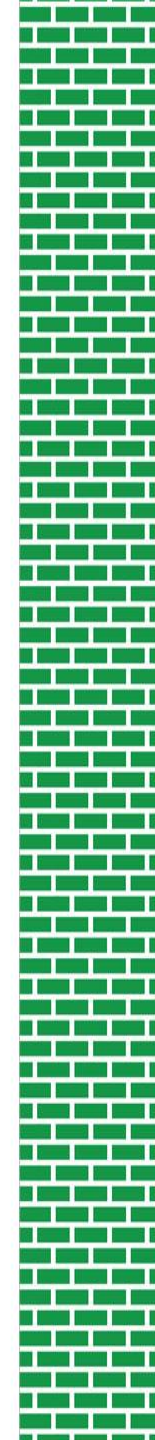
Bats emerging from Mitchell's Lake Bat Roost.

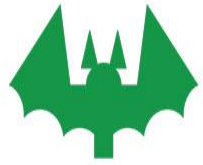

Toekomstvisie naar vleermuizen toe

- Beschermen van (kerk)zolders met vleermuizen, alsook het vrijwaren van uitvliegopeningen en vermijden dat kerkuil op de zolder kan.
- Niet dichten van uitvliegopeningen in woningen en behouden van spouwen.
- Beschermen en afsluiten van overwinteringsplaatsen.
- Het volledig beschermen van oude holle bomen waarin vleermuizen huizen.
- Het zo veel mogelijk sparen van oude (holle) bomen als potentiële verblijfplaatsen.
- Stimuleren van een zo gevariëerd mogelijk landschap.
- Vergroten van randeffecten (bv open plekken en bosranden) ten behoeve van jagende vleermuizen.
- Behoud van oude bossen of parklandschappen met holle bomen of veteranenbomen.

Bedankt voor de aandacht!

Gefinancierd door
de Europese Unie

